

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΔΕΥΤΕΡΑ 10 ΙΟΥΝΙΟΥ 2019
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

A1.α.

- 1 - ΛΑΘΟΣ
- 2 - ΣΩΣΤΟ
- 3 - ΣΩΣΤΟ
- 4 - ΛΑΘΟΣ
- 5 - ΣΩΣΤΟ

A1.β.

- 1 – «ἔλαθεν αὐτὸν καταναλώσας»
- 2 - «Προμηθεὺς ἐπισκεψόμενος τὴν νομήν»
- 3 – «Ἄπορία οὖν σχόμενος ὁ Προμηθεὺς ἦντινα σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ εὔροι»
- 4 – «Τῷ δὲ Προμηθεὶ οὐκέτι ἐνεχώρει εἰσελθεῖν εἰς μὲν τὴν ἀκρόπολιν τὴν τοῦ Διὸς οἴκησιν»
- 5 - «ἐκ τούτου εὐπορία μὲν ἀνθρώπῳ τοῦ βίου γίγνεται»

B1.

Ο Επιμηθέας (Επιμηθεύς < ἐπιμηθής = απερίσκεπτος, αυτός που δεν προνοεί, που σκέφτεται εκ των υστέρων) είναι ο απερίσκεπτος και ο απρονόητος θεός, ο ασύνετος και σκεπτόμενος εκ των υστέρων. Από ἔλλειψη προνοητικότητας και επιπολαιότητα ξέχασε να κοσμήσει το ανθρώπινο γένος με τα αναγκαία εφόδια. Η απρονοησία του λίγο ἔλειψε να κοστίζει στο ανθρώπινο γένος την ίδια την ύπαρξη του.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παρακάτω χωρία από το κείμενο που δίνεται «οὐ πάνυ τι σοφός ὢν... ἀκόσμητον... τὸ ἀνθρώπων γένος» ο Επιμηθέας, λοιπόν, επειδή δε διέθετε ιδιαίτερο μυαλό, αλλά ήταν απερίσκεπτος και επιπόλαιος, ἄφησε τον άνθρωπο πραγματικά στο ἔλεος του θεού, χωρίς κανένα φυσικό όπλο για αυτοπροστασία και επιβίωση. Για να εκφραστεί εδώ ο Πλάτωνας χρησιμοποιεί ένα σχήμα μείωσης και λιτότητας. Δηλαδή, χρησιμοποιείται αντί για μία λέξη η αντίθετη της με ἄρνηση

και ενώ εκφράζει κάτι λιγότερο, εννοείται κάτι περισσότερο π.χ. οὐχ ἤκιστα (ὄχι πολύ λίγο) ἀντί για μάλιστα (πάρα πολύ).

B2.

Ἡ πολιτική ἀρετή, τὸ πιο κατάλληλο μέσο για τὴν οργάνωση τῆς πολιτικῆς ζωῆς στις ἀνθρώπινες κοινωνίες, δὲν ἦταν δυνατὸ να φυλασσόταν σε κάποιο ἄλλο μέρος παρά στο πιο ἀπρόοπτο και τὸ πιο ἀπόκρημνο, ὅπου κατοικοῦσε ὁ πατέρας τῶν θεῶν και τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δηλαδή εἶχαν πλάσει στη φαντασία τους τὴν κατοικία τῶν θεῶν στον Ὀλυμπο σύμφωνα με τὰ ἀνθρώπινα πρότυπα, με κάτω πόλη και ἀκρόπολη. Συγκεκριμένα, οἱ φύλακες τοῦ Δία ἦταν ἡ Βία και τὸ Κράτος, που ἀναφέρονται τόσο στη Θεογονία τοῦ Ἡσιόδου ὅσο και στον Προμηθεΐα Δεσμώτη τοῦ Αἰσχύλου. Πρόκειται για τὰ ὄργανα ἐξουσίας τοῦ Δία. Στον μῦθο τοῦ Προμηθέα συμβολίζουν τὴ δυσκολία και τὴς επίπονες προσπάθειες τοῦ ἀνθρώπινου γένους να ἀποκτήσει τὴν πολιτικὴ τέχνη, τὴς γνώσεις δηλαδή για τὴν οργάνωση κοινωνιῶν και για τὴν ἀνάπτυξη πνευματικῶν πολιτισμοῦ. Ἐμμεσα προβάλλει τὴν ἀξία και τὴ σημασία τῆς τέχνης που ὑπόσχεται ὅτι διδάσκει στους νέους τῆς Αῆθνας.

«ἔντεχνος σοφία»: τὸ ἐπίθετο «ἔντεχνος» υποδηλώνει αὐτὸν που εἶναι μέσα στα ὅρια τῆς τέχνης, τὸν ἐμπειρο, τὸν ἐπιδέξιο. Στη φράση «ἔντεχνος σοφία», ἡ λέξη «σοφία» υποδηλώνει τὴ σοφία που ἐμπεριέχει τὴν τέχνη, τὴ σοφία που συμπορεύεται με τὴν τέχνη, τὴς τεχνικῆς γνώσεις. Ἀρχικά ἡ ἐννοια τῆς σοφίας ἐχει κυρίως να κάνει με τὴ δεξιότητα και τὴν ἐμπειρία σε κάποια τέχνη, τὴν ἀρχιτεκτονική, τὴ γλυπτική, τὴ μεταλλουργία, τὴν ἰατρική, κ.τ.λ. Ὁ προσδιορισμὸς «ἔντεχνος» ἐπιτρέπει ἐδῶ στον Προμηθέα να διευκρινίσει, ἐπομένως, πὼς αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴ σοφία ἐννοεῖ και ὄχι αὐτή που συνδέουμε με τὴ γνώση τῶν ἐπιστημῶν και τὴ φιλοσοφία, δηλαδή τὴς θεωρητικῆς γνώσεις. Ὡς προς τὴς καλῆς τέχνης, ἡ ἐντεχνη σοφία δὲν σχετίζεται με τὴ σύλληψη τῆς ἰδέας ἐνὸς καλλιτεχνικοῦ ἐργου, ἀλλὰ με τὴν ἀναγκαιότητα χρήσης τεχνικῶν γνώσεων και ἐργαλείων για τὴ δημιουργία κάποιων ἀπὸ αὐτὰ (πχ. Ἀρχιτεκτονική, γλυπτική). Κατανοοῦμε, λοιπὸν, τὸν ὄρο ως τεχνογνωσία, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει στον ἄνθρωπο να προβεῖ σε ἐπινοήσεις και ἐφαρμογῆς σωτήριες για τὴ ζωὴ του που προωθοῦν τὴν ἐν γένει παρουσία του στον κόσμο. Εἰδικότερα, ἡ τεχνογνωσία συνδέεται με τὴς τεχνικῆς δεξιότητες και τὴν κατασκευαστικὴ ἰκανότητα τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι σε θέση να συλλάβει και να οργανώσει τὴ διαδικασία τῆς ἐργασίας, ἡ ὁποία συμπυκνώνει με τὸν καλύτερο τρόπο τὸ ἄλμα τοῦ πρῶην, ἀπλῶς «ζωικοῦ ὁργανισμοῦ» σε ἤδη ἄνθρωπο που ἀποδεδεμεύεται σταδιακά ἀπὸ τὴς ἀλυσίδες τῆς βιολογικῆς νομοτέλειας και προνοεῖ για τὴς ἐπόμενες στιγμῆς τῆς ζωῆς του. Συνδεδεμένη με τὴ διαδικασία τῆς ἐργασίας εἶναι ἡ διαδικασία κατασκευῆς και ἐπινοήσεως, καλλιέργειας και ἀγωγῆς. Με τὴν κατασκευαστικὴ και ἐπινοητικὴ ἰκανότητα ὁ ἄνθρωπος δίνει ὑπόσταση στους σχεδιασμοῦς του και τὰ ευρήματα τοῦ νου του, κατασκευάζοντας σπιτία, σκεῦη, ἐργαλεία, ὄπλα, ἀλλὰ και προβαίνει σε ἐπινοήσεις συμβολικῶν

ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗ: • Κύπρου 51, τηλ. 2109941471, 2109935566 • Γερουλάνου 103, τηλ. 2109911067

ΧΑΙΟΥΠΟΛΗ: • Ναυαρίνου 12, τηλ. 2109944396,

ΓΛΥΦΑΔΑ: Α. Βουλιαγμένης 147 & Πραξιτέλους 2, τηλ. 2109680008

email : support@romvos.edu.gr

συστημάτων όπως η γλώσσα, η γραφή, η αρίθμηση, που διευρύνουν τα όρια της ελευθερίας του σε σχέση με τη βιολογική αιτιότητα. Με την καλλιέργεια (γης, γραμμάτων, τεχνών και καλών τεχνών) και την αγωγή διαμορφώνει σκόπιμα τις προϋποθέσεις για παραγωγή έργων και μέσω των και για νέες δημιουργίες μέσα από την αξιοποίηση εργαλείων και γνώσεων τεχνικής.

Όμως, η συνολική διαδικασία γίνεται συγχρόνως και τρόπος αγωγής της φύσης του, τρόπος εξέλιξης και διαμόρφωσής του, καθώς περιέρχεται στη θέση να ελέγξει τα πάθη του, να τιθασεύσει το ένστικτο και να οργανώσει τις άμυνες του εαυτού του στον αγώνα επιβίωσης.

Με τον όρο «πολιτική» ο σοφιστής εννοεί την ακατοχύρωτη προς το παρόν (ούκ είχε) πολιτική τέχνη και αρετή, για την οποία στην 1η ενότητα επιστρατεύονται συνώνυμες λέξεις («εὐβουλία», «ἀρετή») και φράσεις («πολιτική τέχνη», «πολιτική ἀρετή», «ἀνδρός ἀρετή»). Με αυτήν ο άνθρωπος αφενός κατάργησε το νόμο «των χειρών», δηλαδή τη χειροδικία, και επέβαλε το νόμο «της δίκης», δηλαδή την ισοπολιτεία, απαραίτητη προϋπόθεση για την έννομη τάξη και την οργάνωση του πολιτικοκοινωνικού βίου, αφετέρου δημιούργησε με τις πολιτικές του γνώσεις τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του πνευματικού του πολιτισμού και έθεσε τα θεμέλια για την ανέγερση του πολιτιστικού του οικοδομήματος.

B3.

α. ΣΩΣΤΟ

β. ΣΩΣΤΟ

γ. ΛΑΘΟΣ

δ. ΣΩΣΤΟ

ε. ΛΑΘΟΣ

B4.

Είμαρμένη : μερίδιο

έξιέναι : εισιτήριο

ἔσχε : σχήμα

Κλέπτει : κλεψύδρα

Λαθών : λήθη

B5.

Και στα δύο αποσπάσματα ο Προμηθέας παρουσιάζεται ως ο ευεργέτης του ανθρώπου χάρη στο δώρο της φωτιάς. Στον Προμηθέα του Αισχύλου οι άνθρωποι πριν από την παρέμβαση του Προμηθέα ζούσαν σε σπηλιές και δεν διέθεταν πρακτική νοημοσύνη για να μπορούν να συλλάβουν, να

ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗ: • Κύπρου 51, τηλ. 2109941471, 2109935566 • Γερουλάνου 103, τηλ. 2109911067

ΗΛΙΟΥΠΟΛΗ: • Ναυαρίνου 12, τηλ. 2109944396,

ΓΛΥΦΑΔΑ: Λ. Βουλιαγμένης 147 & Πραξιτέλους 2, τηλ. 2109680008

email : support@romvos.edu.gr

κατανοήσουν τον κόσμο και να επινοήσουν τρόπους βελτίωσης της ζωής τους. Ο Προμηθέας, λοιπόν, τους διδάσκει όλες τις τέχνες: αρχιτεκτονική, ξυλουργική, αστρονομία, μαθηματικά, γραφή, γλώσσα, ιστορία, γεωργία, τη χρήση των ζώων και την ίππευση, τη ναυτική τέχνη, την ιατρική, τη φαρμακευτική, τη μαντική και τη μεταλλοτεχνία.

Ο Πρωταγόρας στον μύθο του από τις παραπάνω τέχνες αναφέρει μόνο την αρχιτεκτονική, τη γλώσσα και τη χειροτεχνία, δηλαδή τα ενδύματα, τα υποδήματα και τις τροφές, ενώ προσθέτει τη θρησκεία. Συνεχίζει όμως τον μύθο με την αναφορά στην οργάνωση κοινωνιών και στην παρέμβαση του Δία.

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, ο Αισχύλος παρουσιάζει τον Προμηθέα εγωκεντρικό («σκαρφίστηκα», «ταξινόμησα», «έργο μου») με υποτιμητική διάθεση απέναντι στους προγενέστερους του («ποιος άλλος θα 'λεγε πως τους το έδειξε πριν από μένα;»). Παράλληλα, ο Πρωταγόρας εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για τους θεούς οι οποίοι δεν μερίμνησαν για να προικίσουν τους ανθρώπους με τα απαραίτητα εφόδια. Αυτό είχε ως συνέπεια και την τιμωρία του, καθώς εξαναγκάστηκε – προβάλλοντας την ανθρωπιστική ηθική του – να οδηγηθεί σε κλοπή για να σώσει το ανθρώπινο είδος.

Γ.1.

Εγώ είμαι απλός πολίτης/άνθρωπος, γνωρίζω όμως ότι άριστο είναι (πρώτον) να διδάσκεται κανείς την αρετή από την ίδια του τη φύση και δεύτερον (να τη διδάσκεται) περισσότερο από αυτούς που αληθινά γνωρίζουν κάτι καλό παρά από αυτούς που κατέχουν την τέχνη της εξαπάτησης. Ίσως, λοιπόν, μιλάω με γλώσσα/λέξεις που δεν είναι εκφραστικά σοφή/σοφές (ή δε μοιάζουν με αυτές των σοφιστών) · γιατί/εξάλλου ούτε το επιζητώ·

Γ.2.

Ο Ξενοφών στο απόσπασμα που δίνεται υπερασπίζεται το διδακτικό του έργο απέναντι στις μεθόδους των σοφιστών διατυπώνοντας εναντίον τους επικρίσεις ως προς την επίδρασή τους στους νέους. Θεωρεί ο συγγραφέας πως, ενώ οι σοφιστές ισχυρίζονται πως καθοδηγούν τους νέους προς την αρετή, τελικά τους οδηγούν σε τελείως αντίθετη οδό («*ἄγουσι δ' ἐπὶ τὸναντίον*»). Αρχικά, επισημαίνει πως αφενός δεν υπάρχει ως παράδειγμα κάποιος άνδρας, που οι σύγχρονοι σοφιστές να τον έχουν κάνει ενάρετο («*οὔτε γὰρ ἄνδρα ... ἐποίησαν*»), αφετέρου τα γραπτά τους δοκίμια δεν αποτελούν έμπνευση, ώστε να αισθάνεται κανείς την υποχρέωση να γίνει ενάρετος («*οὔτε γράμματα ... ἀγαθούς γίγνεσθαι*»). Αντιθέτως, τους κατηγορεί ότι έχουν ασχοληθεί με ανούσια θέματα κι έχουν γράψει πολλά έργα, τα οποία παρέχουν στους νέους εφήμερη/παροδική ευχαρίστηση, που δεν οδηγεί στην αρετή («*περὶ μὲν τῶν ματαίων ... ἀρετὴ δ' οὐκ ἔνι*»). Αυτά τα έργα, επομένως, αποτελούν απλά χάσιμο χρόνου, αφού δεν έχουν διδακτικό χαρακτήρα. Τις περισσότερες φορές οι νέοι απομακρύνονται από άλλες χρήσιμες ασχολίες και διδάσκονται την αδικία («*διατρίβειν δ' ἄλλως ... διδάσκει κακά*»). Τέλος, ο Ξενοφών τους κατηγορεί ευθέως για τη γλώσσα που χρησιμοποιούν, αφού περιλαμβάνει λανθασμένη φρασεολογία («*Μέμφομαι ... ρήματα αὐτοῖς ἐζήτηται*») και πιστεύει πως

στα συγγράμματά τους δεν εντοπίζονται ορθές απόψεις, με τις οποίες θα μπορούσαν οι νέοι να διδαχθούν την αρετή («γνώμαι δέ ... ἐπ' ἀρετήν, οὐδαμοῦ»). Καθίσταται, λοιπόν, σαφές από τον συγγραφέα ότι οι μέθοδοι των σοφιστών δεν επιδρούν θετικά στους νέους και δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους με στόχο την αρετή. Δεν είναι οι λέξεις που προσφέρουν παιδεία, αλλά οι ιδέες, όταν είναι ωραίες.

Γ.3. α.

ἄνδρα : ἄνδρας

ὄντινα : οὐστίνας

γράμματα : γράμμα

ῶν : οῦ

Γ.3.β.

ἐωράκαμεν : ἴδωμεν

ἐποίησαν : ποιήσωσι(ν)

παρέχονται : παράσχωσι(ν)

Γ.4.α.

Στο απόσπασμα που δίνεται, επειδή υπάρχει υπόθεση «εἰ + ευκτική» (ἔχοιεν) και απόδοση δυνητική ευκτική (οὐκ ἂν παιδεύσειε), δημιουργείται ένας (ανεξάρτητος) υποθετικός λόγος που δηλώνει την απλή σκέψη του λέγοντος.

Μετατροπή σε προσδοκώμενο : ὀνόματα μὲν γάρ οὐ παιδεύσει (Οριστική Μέλλοντα)..., ἐάν/ἂν/ἤν καλῶς ἔχωσιν (ἐάν/ἂν/ἤν + υποτακτική)

Γ.4.β.

Η σύνταξη της πρότασης «πολλά αὐτοῖς γέγραπται» είναι παθητική (αττική σύνταξη).

Προκειμένου να τονιστεί το πρόσωπο που ενεργεί πρέπει να μετατραπεί σε ενεργητική ως εξής :

«αὐτοὶ γεγράφασι πολλά»

Σχολιασμός θεμάτων

Σε κείμενο του Πλάτωνα από το έργο «Πρωταγόρας» εξετάστηκαν οι υποψήφιοι των ανθρωπιστικών σπουδών. Τα θέματα δεν παρουσίαζαν ιδιαίτερη δυσκολία. Ένας μαθητής καλά προετοιμασμένος μπορεί να επιτύχει άριστη επίδοση.

Το αδίδακτο κείμενο, απόσπασμα από το έργο «Κυνηγετικός» του Ξενοφώντα δεν αναμένεται να δυσκόλεψε τους υποψηφίους. Τόσο οι παρατηρήσεις μετάφρασης / κατανόησης, όσο και οι

ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗ: • Κύπρου 51, τηλ. 2109941471, 2109935566 • Γερουλάνου 103, τηλ. 2109911067

ΗΛΙΟΥΠΟΛΗ: • Ναυαρίνου 12, τηλ. 2109944396,

ΓΛΥΦΑΔΑ: Λ. Βουλιαγμένης 147 & Πραξιτέλους 2, τηλ. 2109680008

email : support@romvos.edu.gr

αντίστοιχες γραμματικής και συντακτικού ήταν απλές και κατανοητές. Αν πρέπει να επισημανθεί κάτι είναι ότι απουσίαζε πλήρως η παρατήρηση χαρακτηρισμού της λειτουργίας λέξεων ή φράσεων του κειμένου και ότι για πρώτη φορά στα Αρχαία Ελληνικά εξετάστηκε η αναγνώριση σύνταξης μιας πρότασης και η μετατροπή αυτής στην αντίθετη σύνταξη. Ίσως ο τρόπος διατύπωσης της μετατροπής αυτής να απαιτούσε κριτική ικανότητα από τους μαθητές.

Επιμέλεια Απαντήσεων

Κατίτσα Ευαγγελία

Ναΐδης Γιώργος

Τρουλάκης Μάνος

ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗ: • Κύπρου 51, τηλ. 2109941471, 2109935566 • Γερολάνου 103, τηλ. 2109911067

ΗΛΙΟΥΠΟΛΗ: • Ναυαρίνου 12, τηλ. 2109944396,

ΓΛΥΦΑΔΑ: Λ. Βουλιαγμένης 147 & Πραξιτέλους 2, τηλ. 2109680008

email : support@romvos.edu.gr